

формувати здатність розпізнавати власні почуття і почуття інших людей, обирати правильний стиль спілкування.

Література

1. Бех І. Д. Колізії суб'єкт-суб'єктної взаємодії. *Теоретико-методичні проблеми виховання дітей та учнівської молоді* : зб. наук. праць. Кіровоград : Імекс-ЛТД, 2014. Вип. 18, кн. 1. С. 6-14.
2. Булах І. С. Психологія особистісного зростання підлітка. Київ : НПУ ім. М. П. Драгоманова, 2003. 340 с.
3. Ломов Б. Ф. Общение и деятельность. *Психологические проблемы социальной регуляции поведения* [ред. Е. В. Шорохова, М. И. Бобнева]. М.: Наука, 1976. С. 70-77.
4. Петровський А. В. Вікова і педагогічна психологія [Електронний ресурс] / А. В. Петровський, В. В. Москаленко // Центр навчальної літератури. 2005. Режим доступу до ресурсу: <http://www.info-library.com.ua/books-text-7597.html>.

УДК 159.9

Ніколіна О.Т., Руда Н.Л.
МНУ ім. В.О.Сухомлинського

ПСИХОЛОГІЧНА ГОТОВНІСТЬ ВЧИТЕЛІВ ДО РОБОТИ ЗА ЗМІШАНОЮ ФОРМОЮ НАВЧАННЯ

Висвітлено структуру психологічної готовності вчителів до роботи в умовах змішаної форми навчання, наведено результати емпіричного дослідження. Досліджено компоненти психологічної готовності вчителів до змішаної форми навчання – мотиваційний, вольовий, емоційний та їх зв'язок з психологічною готовністю педагога. Розроблено

комплексну програму, спрямовану на вдосконалення компонентів психологічної готовності вчителів.

The structure of psychological readiness of teachers to work in a mixed form of learning is highlighted, the results of empirical research are given. The components of teachers' psychological readiness for a mixed form of learning are studied - motivational, volitional, emotional and their connection with the psychological readiness of a teacher. A comprehensive program aimed at improving the components of psychological readiness of teachers has been developed.

Актуальність дослідження: Психологічна готовність завжди була однією із умов професійної діяльності, але мінливість сучасного професійного середовища ставить цю проблему на перше місце. Нові виклики вимагають нових умов пристосування і психологічна готовність являється першим кроком до здійснення цієї мети. Тому виникає необхідність формування психологічної готовності до професійної діяльності педагога, де необхідно поставити акценти саме на її компонентах, оскільки процесуальні компоненти являють собою лише методи роботи, які можуть видозмінюватись залежно від викликів сьогодення.

Зарубіжні країни, такі як США, Японія та Західна Європа, наголошують на активному впровадженні змішаної форми навчання, яка є поєднанням дистанційної та очної форми навчання. За результатами опитування 29-ти тисяч вчителів, близько 80% вчителів зіткнулися з проблемами при переході на змішане навчання в зв'язку з пандемією [8].

Проблемі психологічної готовності вчителів до реалізації професійної діяльності серед зарубіжних вчених присвячено наукові праці J. W. Berry [9], N. Eisenberg [10], L. Darling-Hammond [11], J.T.Gibson [12], O. Rank [13].

Проблему психологічної готовності вчителів до професійної діяльності досліджували: О.Г. Асмолов [1], М.І. Дьяченко, Л.А. Кандилович [2], Н.Д. Левітов [3], Потапкіна Л.В. [4], Стрельбицька С.М. [5], І.І. Чеснокова [6], Шевельова О.Б. [7] та інші.

Мета дослідження: визначення особливостей прояву психологічної готовності вчителя до роботи за змішаною формою навчання.

Об'єктом дослідження є психологічна готовність вчителя до професійної діяльності. **Предмет дослідження:** психологічна готовність вчителів до роботи за змішаною формою навчання.

Практична значущість полягає у розробці авторської анкети психологічної готовності вчителя до роботи за змішаною формою навчання та комплексної програми «Образ професії» активізації компонентів психологічної готовності вчителя до роботи в умовах змішаної форми навчання.

В ході дослідження наукової літератури та узагальнення точок зору фахівців, в якості основних компонентів психологічної готовності були виділені:

- Мотиваційний компонент – прагнення до професійної діяльності, яка формує зацікавленість до роботи та виступає фундаментом формування психологічної готовності;
- Емоційний компонент – здатність реагувати на зміни соціально-прийнятним шляхом, контролювати власний емоційний стан;
- Вольовий компонент – психологічна саморегуляція, що обумовлює швидкість адаптації до зміни умов середовища.

За результатами авторської анкети «Дослідження психологічної готовності вчителів до роботи за змішаною формою навчання» було визначено, що третина вчителів (36%) мають високий рівень психологічної готовності, тобто вчителі суб'єктивно оцінюють себе адаптованими до нових умов праці.

Середній рівень психологічної готовності до роботи за змішаною формою навчання був виявлений у 27 % вчителів, що свідчить про незначні труднощі з адаптацією до нових умов. Серед учасників дослідження 37 % вчителів відзначаються низьким рівнем психологічної готовності, що свідчить про суттєві труднощі в адаптації до нових умов професійної діяльності, неготовність до змін у освітньому просторі.

Обробка та аналіз мотиваційного компоненту дали змогу дійти до висновку про те, що: серед вчителів, які вважають себе психологічно неготовими 80% респондентів мають низький рівень мотивації до досягнення успіху і лише 20% відзначаються високим рівнем мотивації.

Проте, варто зазначити, що вчителі, які вважають себе психологічно неготовими мають низький рівень волевої саморегуляції – 73% респондентів і лише 27% відзначаються високим рівнем волевої саморегуляції. Вчителі, які вважають себе психологічно неготовими мають низький рівень за субшкалою «Наполегливість» – 67% респондентів, у той час як третина вчителів (33%) відзначаються високим рівнем наполегливості. Вчителі, які вважають себе психологічно неготовими мають низький рівень за субшкалою «Самовладання» – 80% респондентів і лише 20% відзначаються високим рівнем самовладання.

Отримані результати діагностики емоційних станів психологічно неготових вчителів дають змогу побудувати рейтинг найуживаніших емоційних станів, а саме: «Відсутність сил/ентузіазму» (41%), «Незібраність/ бездіяльність» (17%), «Нездатність протидіяти обставинам» (14%) та «Поверженість/безпорадність» (10%). Можна стверджувати, що більшість вчителів (83%), які вважають себе психологічно неготовими, надають перевагу бездіяльності з нездатністю подолати обставини.

Мета комплексної програми: підвищити адаптивність педагогів до мінливих умов навчання та вдосконалити компоненти психологічної готовності до роботи за змішаною

формою навчання. У програмі взяли участь респонденти, які за даними анкети вважають себе психологічно неготовими.

Після проведення повторного анкетування вчителів, які вважають себе психологічно неготовими до змішаної форми навчання, було встановлено наступні зміни: більше половини вчителів, які до застосування програми вважали себе психологічно неготовими, наразі мають середній рівень психологічної готовності (57%). Також було виявлено позитивну динаміку: 20% (високий рівень) вчителів відзначають себе психологічно готовими до роботи за змішаною формою навчання. Лише 23% вчителів й надалі являються психологічно неготовими до нових умов праці.

Узагальнюючи аналіз до- та після комплексної діагностики можна констатувати, що вдалося покращити такі показники, як: мотивація до уникнення невдач та досягнення успіху, вольова саморегуляція (загальний показник, наполегливість та самовладання) та емоційний компонент. Розроблена комплексна програма позитивно вплинула на прояв усіх компонентів психологічної готовності вчителів до змішаної форми навчання. Дієвість та ефективність запровадженої програми підтвердили статистично значущі результати. Нажаль не відбулися зміни за такими показниками як: середній рівень мотивації до досягнення успіху; низький рівень мотивації до уникнення невдач; середній рівень вольової саморегуляції, наполегливості, самовладання та емоційний стан («5- Незібраність/ бездіяльність»), що свідчить про необхідність вдосконалення програми.

Отже, мета і завдання дослідження реалізовані, гіпотеза доведена. Перспективи подальших наукових пошуків вбачаємо у дослідженні готовності шкільного психолога до надання кваліфікованої допомоги та супроводу професійної діяльності вчителів на будь-які виклики сьогодення.

Література

1. Асмолов А.Г. Основные принципы психологического анализа в теории и деятельности. *Вопросы психологии*. 1982. №2. С.14– 27.
2. Дьяченко М.И., Л.А. Кандыбович. Психологические проблемы готовности к деятельности. Минск: Изд-во БГУ, 1978. 175 с.
3. Левитов Н.Д. О психологических состояниях человека. М.: Наука, 1964. 344 с.
4. Потапкіна Л.В. Готовність до професійної діяльності як психолого-педагогічна проблема. *Збірник наукових праць Національної академії Державної прикордонної служби України*. Серія: Педагогічні науки. 2015. № 1. С. 198-207.
5. Стрельбицька С.М. Психологічна готовність до професійної діяльності майбутніх соціальних працівників у ВНЗ. *Збірник наукових праць одеського національного університету*. Серія: «Педагогічні науки». 2016. С.147-157.
6. Чеснокова И.И. Проблема самосознания в психологии. М.: Наука, 1981. 323 с.
7. Шевельова О.Б. Удосконалення професійної підготовки майбутніх учителів початкових класів. *Педагогічні науки*. 2017. Вип. 2 (88). С.53-64.
8. Исследование: учителя столкнулись с проблемами дистанционного обучения. URL:<https://ria.ru/20200407/1569666546.html> (дата звернення 27.10.20).
9. Berry J. W. et al. Immigrant youth: Acculturation, identity, and adaptation. *Applied psychology*. 2006. Т. 55. №. 3. С. 303-332.

10. Eisenberg, N., Valiente, C., & Eggum, N. D. (2010). Self-Regulation and School Readiness. *Early education and development*, 21(5), 681–698.

11. Darling-Hammond, L. (2006). Constructing 21st-century teacher education. *Journal of Teacher Education*, 57(3), 3300-314.

12. Gibson Janice T. (1976). Goals of educational psychology in teacher preparation: A discipline approach. *Contemporary Educational Psychology*, 2(1), 102-107.

13. Rank, O. *Modern Education: A Critique of Its Fundamental Ideas*, New York: Agathon Press 1968. - 243 p.

УДК 159.953.34

Олійник О. Ю., Мотрук Т. О

*Сумський державний педагогічний університет
імені А.С.Макаренка*

ОСОБЛИВОСТІ РОЗВИТКУ ЕМОЦІЙНОГО ІНТЕЛЕКТУ ТА ЕМПАТІЙНИХ ЗДІБНОСТЕЙ СТУДЕНТІВ- ПСИХОЛОГІВ

У роботі досліджено проблему особливостей розвитку емоційного інтелекту та емпатійних здібностей студентів – психологів. Робота містить теоретичне обґрунтування та результати емпіричного дослідження з даної проблематики. Емоційний інтелект розглянуто як групу ментальних здібностей, які сприяють усвідомленню і розумінню власних емоцій і емоцій оточуючих, а емпатію – як співчуття, співпереживання, розуміння емоційних і психологічних станів інших людей.